บทเรียนแด่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ทราบกันดีว่าคนไทยมักนิยมบริโภคสินค้าราคาถูกเป็นหลัก ขณะที่ผู้ค้าเองก็สนองตอบโดยการหาวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นก๊อบปี้หรือนำเข้าโดยผิดกฎหมาย เพื่อสนองความต้องการของผู้ซื้อให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากต้นทุนที่ใช้ในการก๊อบปี้ต่ำและทำง่าย ด้วยพฤติกรรมดังกล่าวส่งผลทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ขึ้นบัญชีดำประเทศไทยไว้ด้วยการใช้มาตรา 301 หากรัฐบาลไทยยังเพิกเฉยต่อพฤติกรรรมการละเมิดลิขสิทธิ์อยู่

ทันทีที่ได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ขึ้นมา ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ใช้คอมพิวเตอร์ทั่วไปทั้งประเทศทันที เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีบทลงโทษผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายไว้ค่อนข้างรุนแรงมาก ถึงแม้มีการระบุโทษไว้รุนแรงก็ตามแต่การละเมิดลิขสิทธิ์ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะย่านการค้าคอมพิวเตอร์ใหญ่ ๆ อย่างพันธุ์ทิพย์พลาซา

สถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในภูมิภาคเอเชีย

สถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในภูมิภาคเอเชีย ปี พ.ศ. 2538 นั้นมีแนวโน้มลดลงเพียงเล็กน้อยมาก โดยเฉพาะประเทศฮ่องกงและจีนนั้นยังคงมีการละเมิดลิขสิทธิ์อยู่อย่างมาก โดยโรงงานทางตอนใต้ของจีนเป็นแหล่งผลิตแผ่นซีดีรอมที่สามารถบรรจุข้อมูลและซอฟต์แวร์ได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีมูลค่าหลายพันดอลล่าร์สหรัฐ แม้ว่ารัฐบาลจีนจะให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำการปราบปรามการผลิตซีดีรอมผิดกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีการส่งออกของแผ่นซีดีรอมผิดกฎหมายเป็นจำนวนสูงมากในช่วงปี พ.ศ. 2538 ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในภูมิภาคเอเชียอย่างมหาศาล

ถึงแม้ว่าบีเอสเอจะใช้ความพยายามมากขึ้นและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะให้คำมั่นสัญญามากขึ้นก็ตาม แต่ความก้าวหน้าในการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ที่มีอยู่ในระดับสูงในภูมิภาคเอเชียก็ยังคงมีไม่มากนักใน ปี พ.ศ. 2538 ในขณะที่อัตราการละเมิดในภูมิภาคดังกล่าวลดลงในหลายพื้นที่ แต่การสูญเสียเงินดอลล่าร์ก็ยังคงเพิ่มขึ้นเนื่องจากยอดจำหน่ายซอฟต์แวร์ในปีที่ผ่านมามีปริมาณมากกว่าเดิม

การสูญเสียที่มีต่อวงการอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ก็ยังคงอยู่ในปริมาณที่สูงมาก และบีเอเอสยังคงเน้นเป็นพิเศษในเรื่องของการค้าซีดีรอมปลอม เพราะธุรกิจที่ผิดกฎหมายนี้ขยายตัวอย่างมากในปี พ.ศ. 2538 และแผ่นซีดีรอมปลอมจากประเทศจีนกำลังมีวางจำหน่ายไปทั่วโลก

แม้โทษของการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในบางประเทศในภูมิภาคนี้ได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินโดนีเซียและฮ่องกง และน่ายินดีอย่างยิ่งในการลงนามในข้อตกลงระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและจีนในเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2538 ซึ่งจีนยอมรับที่จะปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา โดยลิขสิทธิ์ในซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ถือเป็นหัวข้อหลักตามข้อตกลง

นอกจากนี้บีเอสเอยังได้ขยายการศึกษาไปสู่ผู้ที่ทำงานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ กิจกรรมดังกล่าวมีกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ผู้ค้าปลีกฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ คาดว่าจะมีการขยายโครงการนี้ต่อในปี พ.ศ. 2539

ตลอดปี พ.ศ.2538 ยังคงมีการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบถึงสถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในแต่ละประเทศ และมีการปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอกับผู้แทนการค้าสหรัฐฯ ซึ่งช่วยในการระบุพื้นที่ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นรุนแรงมากที่สุด พร้อมกับให้คำแนะนำถึงการแก้ไขสถาการณ์นั้น

สิ่งที่บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งระหว่างบีเอสเอและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ได้แก่ กิจกรรมที่เพิ่มขึ้นภายในประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ในการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ การดำเนินการตรวจค้นจับกุมโดยความร่วมมือของบีเอสเอกับหน่วยงานที่รับผิดชอบมีมากขึ้นเรื่อยๆ และบีเอสเอได้ฟ้องร้องคดีมากขึ้น

นอกจากนั้นยังได้มีการเพิ่มมาตรการต่อต้านการละเมิดลิขสิทธิ์ การละเมิดอื่นๆ ในประเทศฟิลิปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย ซึ่งรวมถึงการดำเนินการตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหาค้าสำเนาซอฟต์แวร์ที่ผิดกฎหมายด้วย

การดำเนินการบังคับใช้กฎหมายในประเทศฮ่องกงและจีนก็เพิ่มขึ้นอย่างมากด้วย โดยในประเทศฮ่องกง บีเอสเอได้เริ่มดำเนินคดีทางแพ่งกับผู้ค้าจำนวนหนึ่งในพื้นที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์แห่งหนึ่งของโลก ซึ่งได้แก่ โกลเด้นซอปปิ้งอาเขต และที่เลขที่ 298 ถนนเฮลเนสซี ส่วนในประเทศจีน บีเอสเอได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทำการตรวจค้นจับกุมในพื้นที่ตามหัวเมืองใหญ่ต่างๆ

สถานะการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในประเทศไทย

การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ที่บรรจุในสื่อซีดีรอม ปัจจุบันมีการซื้อขายแพร่หลายกันมากในตลาดระดับล่าง ซึ่งแก้ไขได้ลำบาก เนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคมักเป็นกลุ่มผู้ใช้ตามบ้านซึ่งมักต้องการซื้อเพื่อใช้งานส่วนตัวที่บ้าน โดยพิจารณาที่ "ราคาถูก" เอาไว้ก่อน โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของสินค้า ดังนั้นแม้จะไม่ใช่ซีดีของแท้ก็ไม่เป็นไร

รวมทั้งการก๊อบปี้ซีดีรอมในปัจจุบันนั้นทำได้ง่าย ด้วยต้นทุนเพียงกว่าร้อยบาทต่อแผ่นเท่านั้น ซึ่งหากเทียบกับอดีตแล้วจะแตกต่างกันมาก เพราะก่อนหน้านี้การก๊อบปี้แต่ละครั้งมีต้นทุนราว 600 บาท นอกจากนี้ตลาดกลุ่มผู้ใช้ตามบ้านซึ่งเป็นตลาดใหญ่มีการขยายตัวสูง และมีแนวโน้มเติบโตขึ้นอีกในปี 2539 ดังนั้นกลุ่มผู้ค้าต้องการตอบสนองความต้องการของลูกค้าในกลุ่มนี้ ก็จะหาวิธีการก๊อบปี้ในแบบต่าง ๆ ขึ้น โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าพันธุ์ทิพย์พลาซ่า ซึ่งถือเป็นแหล่งก๊อบปี้แหล่งใหญ่นั้น บางร้านนำรายชื่อซอฟต์แวร์เกมชนิดต่าง ๆ กว่า 1,000 รายชื่อ พิมพ์ไว้ในสมุดเล่มหนึ่งเพื่อให้ลูกค้าเลือก โดยวิธีการนี้จะให้ผู้ซื้อจดเบอร์รายชื่อซีดีที่ต้องการให้กับเจ้าของร้านก่อน หลังจากนั้นเจ้าของร้านจะนัดวันเวลามารับในภายหลัง ราคาจำหน่ายจะอยู่ประมาณ 600-1200 บาทขึ้นอยู่กับโปรแกรมที่สั่งซื้อ

และซีดีรอมบางส่วนมีการนำเข้ามาจากต่างประเทศโดยผิดกฎหมาย เช่น จากฮ่องกง จีน เพื่อนำออกวางจำหน่ายในราคาต่ำด้วย

บทเรียนแด่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์

ขณะที่กลุ่มพันธมิตรซอฟต์แวร์ หรือบีเอสเอ ซึ่งมีการตรวจจับการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์โดยตรง มีการปราบปรามอย่างเข้มงวดก็ตาม แต่การละเมิดลิขสิทธิ์ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป ตัวอย่างเช่นในปีที่ผ่านมามีการดำเนินคดีกับบริษัท พี.เอส.ที คอมพิวเตอร์ จำกัด ในงานซีแอนด์ซีนั้น พบแผ่นซีดีรอมปลอมจำนวน 416 แผ่น โดยแผ่นซีดีรอมปลอมเหล่านั้นประกอบด้วยโปรแกรมซอฟต์แวร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของบรรดาสมาชิก "บีเอสเอ" ได้แก่ ออโต้เดสค์ โลตัส ไมโครซอฟต์ และโนเวลล์ ขณะเดียวกันการทำสำเนาโปรแกรมส่วนใหญ่จะทำบนแผ่นซีดีรอม และซีดีรอมแต่ละแผ่นจะบรรจุโปรแกรมที่หลากหลายจากบริษัทซอฟต์แวร์ต่าง ๆ คิดเป็นมูลค่าราคาขายปลีกมากกว่า 30,000 เหรียญสหรัฐต่อแผ่น (750,000 บาทต่อแผ่น) สำหรับซอฟต์แวร์ที่ถูกจับในงานซีแอนด์ซี ส่วนใหญ่เป็นซีดีที่มีการนำเข้ามาจากจีน โดยมีวิธีการผ่านทางศุลกากรอย่างถูกต้อง ส่วนกรณีที่บีเอสเอจับนั้นแสดงให้เห็นว่ามีการแจ้งความจริงและบีเอสเอก็มีประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งยังมีวิธีการที่แยบยล โดยใช้วิธีไปเดินสำรวจงานก่อน หลังจากนั้นจึงแกล้งทำเป็นไปซื้อของเพื่อความชัดเจน เพื่อการจับกุมในวันสุดท้าย

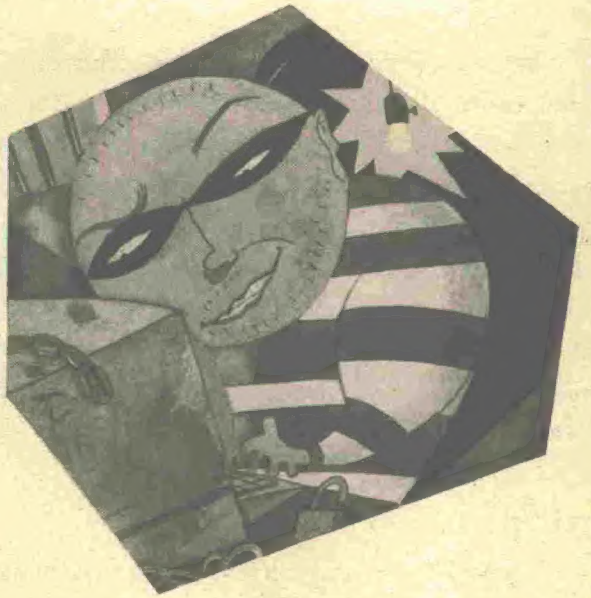

อย่างไรก็ตาม คิดว่าคดีดังกล่าวจะมีการยอมความกัน โดยไม่ต้องขึ้นศาล เพราะผู้ละเมิดจะยอมจ่ายเงินและทุกอย่างก็จบลง แต่การจับดังกล่าวก็เป็นตัวอย่างที่ดี และคาดว่าจะมีการจับอีก เพราะมีผู้ต้องการเงินรางวัลอยู่จำนวนมาก

แนวโน้ม

แนวโนมการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในปี 2538 โดยเฉพาะการละเมิดขององค์กรนั้นลดลงมาก เนื่องจากไม่ต้องการเสี่ยง เพราะไม่คุ้มกับชื่อเสียงที่ต้องเสียไป เห็นได้จากผู้ค้าซอฟต์แวร์รายใหญ่ ๆ มียอดจำหน่ายซอฟต์แวร์เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 300 เปอร์เซ็นต์ ขณะเดียวกันมูลค่าตลาดซอฟต์แวร์ในปี 2538 ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมที่ทำงานบนเครื่องพีซี มินิ หรือเมนเฟรม มีมูลค่ารวมกันกว่า 2,000 ล้านบาท ส่วนปี 2539 คาดว่าจะมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะซอฟต์แวร์ที่ทำงานบนเครื่องพีซีจะเติบโตสูงขึ้นเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะผู้ค้าทุกรายจะมุ่งทำตลาดดังกล่าว เนื่องจากราคาถูกลงและใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน เช่น ซอฟต์แวร์ เวอร์กกรุ๊ป โอเอส/ทู วอร์ป อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้ไม่ต้องการซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพสูงนัก เพราะการใช้งานของผู้ใช้ทั่วไปไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ค้าจะสามารถทำกำไรได้ คาดว่าหากเป็นซอฟต์แวร์สำหรับนำไปใช้งานธุรกิจจำนวนก๊อบปี้จะลดลง

การต่อต้านการละเมิดลิขสิทธิ์

กลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ หรือชื่อที่เป็นที่รู้จักกันดีในนามของ บีเอสเอ เป็นตัวแทนของบริษัทผู้จัดจำหน่ายซอฟต์แวร์ชั้นนำของโลกในโครงการกำจัดการคัดลอก การขาย การแจกจ่าย และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายทั่วโลก การรณรงค์ของบีเอสเอจะเน้นที่การให้การศึกษาและการบังคับใช้กฎหมาย

โครงการต่อต้านการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ในระดับภูมิภาคของบีเอสเอในปี พ.ศ.2538 นั้นมีแนวทางในการดำเนินงาน 3 ประการ ได้แก่ การให้การศึกษาแก่ประชนและรัฐบาลเกี่ยวกับโทษของการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ เพิ่มความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับองค์กรในภาครัฐที่มีหน้าที่ในการบัญญัติและบังคับใช้กฎหมาย และการดำเนินการกวาดล้างและฟ้องร้องต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ การดำเนินการตามกลยุทธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชน เช่น การจัดสัมมนาและการจัดนิทรรศการต่างๆ เพื่อให้ตระหนักถึงความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์

กันไว้ก่อน

ในฐานะผู้ใช้ซอฟต์แวร์ความรับผิดชอบประการแรกก็คือ ต้องซื้อซอฟต์แวร์ต้นฉบับในจำนวนที่เพียงพอต่อการใช้งานและความต้องการของธุรกิจ การซื้อซอฟต์แวร์ต้นฉบับเพียงชุดเดียวและนำไปบรรจุลงในเครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่าหนึ่งเครื่อง หรือการให้ยืม คัดลอก หรือแจกจ่ายซอฟต์แวร์หรือคู่มือซอฟต์แวร์ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้จัดจำหน่ายซอฟต์แวร์เสียก่อน ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

เมื่อซื้อซอฟต์แวร์ต้องมั่นใจว่าซื้อผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์แปลกปลอมจำนวนมากที่ได้รับการออกแบบให้มีลักษณะเหมือนกับผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตที่นำมาเป็นต้นแบบ ถ้าหากใช้ซอฟต์แวร์แปลกปลอมหรือซอฟต์แวร์ที่คัดลอกมา นอกจากความเสี่ยงในทางกฎหมายแล้ว ที่สำคัญไปกว่านั้นยังมีความเสี่ยงทางธุรกิจสูง ซึ่งรวมถึงปัญหาไวรัส แผ่นดิสค์เสียหายและซอฟต์แวร์บกพร่อง ความเสียหายร้ายแรงอีกประการหนึ่งของการใช้ซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับอนุญาตคือโอกาสที่จะทำลายข้อมูลอันมีค่าได้ เนื่องจากสำเนาซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับอนุญาตจะไม่ได้ผ่านขั้นตอนการควบคุมคุณภาพที่มีอยู่ในซอฟต์แวร์ต้นฉบับ มีผลให้สำเนานั้นเสี่ยงต่อไวรัสคอมพิวเตอร์ นอกจากความเสี่ยงต่อระบบคอมพิวเตอร์ในองค์กรแล้ว ผลกระทบต่อเนื่องคือแหล่งข้อมูล ระบบการเงินและการดำเนินการทางธุรกิจที่สำคัญอื่น ๆ อาจจะพลอยได้รับความเสียหายไปด้วย ทำให้ สิ้นเปลืองเวลา สิ้นเปลืองเงิน ชื่อเสียงเสื่อม เสียธุรกิจ

หลักประกันที่มาพร้อมกับการใช้สำเนาซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับอนุญาตคือการไม่มีเอกสารต้นฉบับประกอบ ไม่มีการสนับสนุนทางเทคนิค ไม่มีช่องทางในการเพิ่มประสิทธิภาพ ไม่มีการรับประกันคุณภาพ และการมีความเสี่ยงตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะถูกปรับหรือจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ สำเนาซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับอนุญาตไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง และยังเป็นผลเสียต่อการลงทุนขององค์กร

บทลงโทษ

บทลงโทษในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ หากพบว่ามีการใช้จำหน่ายหรือแจกจ่ายโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์อาจจะถูกดำเนินคดีเป็นรายบุคคลหรือร่วมกันตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยในทางแพ่งหรืออาญาหรือทั้งสองอย่างในเชิงส่วนบุคคล หากละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ด้วยการเผยแพร่ ทำซ้ำ ปรับปรุงแก้ไข แปล แจกจ่าย หรือโฆษณาซอฟต์แวร์นั้น ๆ อาจถูกปรับเป็นจำนวนเงินสูงถึงสองแสนบาทสำหรับการละเมิดแต่ละครั้ง นอกจากนี้ถ้าพบว่าการละเมิดนั้นมุ่งเพื่อการค้าหรือในทางธุรกิจ อาจถูกปรับเป็นเงินสูงถึงแปดแสนบาท หรือจำคุก 4 ปี หรือทั้งสองอย่าง

หากพบว่าบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นผู้ละเมิดพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทย บทลงโทษจะมีผลใช้บังคับต่อกรรมการและหุ้นส่วนผู้จัดการด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าการละเมิดนั้นได้กระทำไปโดยตนไม่ได้ให้ความยินยอมหรือมีส่วนร่วมด้วย

นอกจากนี้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เช่น ตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ จอคอมพิวเตอร์ แป้นอุปกรณ์ต่อพ่วง และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่นำมาใช้อย่างผิดกฎหมายเพื่อการทำซ้ำ ดัดแปลง และโฆษณาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อาจจะถูกริบด้วย

การสูญเสียรายได้สำหรับอุตสาหกรรมในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2537 อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทยต้องสูญเสียรายได้เนื่องจากการ ละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ คิดเป็นมูลค่าเกือบสองหมื่นห้าพันล้านบาท จากอัตราการละเมิดถึงร้อยละ 98 การสูญเสียนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เท่านั้น แต่ยังกระทบถึงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยด้วย การละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์มิใช่เฉพาะการลักลอบผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในประเทศ และทำลายการนวัตกรรมในระดับภูมิภาค รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทยอีกด้วย